

STENDHAL

PARMA
MANASTIRI

Çeviri: SAMİH TIRYAKIOĞLU

STENDHAL
PARMA
MANASTIRI

La Chartreuse de Parme, Stendhal

© 1984, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984

6. basım: Ekim 2017, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-0232-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750702327

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

STENDHAL
PARMA
MANASTIRI

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Samih Tiryakioğlu

♥can

Stendhal'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Kızıl ile Kara, 1984

STENDHAL, 1783'te Fransa'nın Grenoble kentinde doğdu. Asıl adı, Marie-Henri Beyle'di. Annesini yedi yaşında yitirdi; sonraki yıllarını baskıcı bir baba ile katı bir disiplinden yana olan teyzesi ve özel öğretmeniyle birlikte geçirdi. Bu üç "despot" onun gözünde, nefret ettiği Grenoble burjuvazisinin temsilcileriydi. Sonradan, "Henri Broulard'ın Yaşamı" adlı özyaşamöyküsünde ailesine ve eğitime duyduğu tepkiyi, sıradanlığa ve paraya duyduğu nefreti, insan iradesi ve tutkularına olan hayranlığını dile getirecekti. 17 yaşında Napoléon'un ordusuna katılarak gittiği Milano'dan ve orada tanışıp âşık olduğu Angela Pietragrua'dan çok etkilendi. 1801'de ordudan ayrılarak Paris'e döndü. Napoléon'un Rusya Seferi'ne katıldıktan sonra İtalya'ya gitti ve kendini edebiyata verdi. Restorasyon dönemi Fransız toplumunun karamsar bir tablosunu çizdiği en ünlü romanı *Kızıl ile Kara* 1830'da basıldı. Aynı dönemde İtalya'da geçen bir tutku ve siyasal serüven öyküsü olan *Parma Manastırı* adlı romanı, ancak Balzac'ın övgü dolu makalesinden sonra dikkatleri çekti. Stendhal, 1841'de felç geçirdi. Paris'e döndükten sonra, 1842'de öldü.

SAMİH TİRYAKİOĞLU, 1909'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve İÜ Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdikten sonra uzun yıllar gazetecilik ve çevirmenlik yaptı. *Hürriyet* gazetesinin yazışleri müdürlüğünü üstlendi, Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) başkan vekilliği görevinde bulundu. Balzac, Flaubert, Stendhal, Zola, Victor Hugo, Joseph Kessel, Jean-Paul Sartre, Albert Camus gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Tiryakioğlu, 1995 yılında öldü.

Sunuş

Stendhal, 1935 yılında kuzeni Romain Colomb'a yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Benim gerçek işim, tavan arasında roman yazmak. Birtakım saçmalıklar yazmayı, 800 frank değerindeki işlemeli bir pelerin giymeye yeğliyorum." O sırada, İtalya'da Fransız Konsolosu'ydu; görevinden ve İtalya'daki yaşayışından bıkmıştı; Rue de Richelieu'deki küçük dairesinde, paranın kıt, ama sanatsal, düşünsel etkinliklerin bol olduğu, ünlü romanı *Kızıl ile Kara'yı* (*Le Rouge et le Noir*) yazdığı günleri özlemle anıyordu. 1836 Mayıs'ında, kısa süreli diye çıktığı tatili üç yıl sürdü ve bu sırada yeniden roman yazmaya karar verdi.

Önce, 1835'te başlayıp yarım bırakmış olduğu *Lucien Leuwen* adlı romanını tamamlamayı tasarladı. Ancak, var olan toplumsal düzeni böylesine açıktan açığa yeren bir yapıtın yayımlanması, bir devlet görevlisi için pek akıllıca sayılmayacağından, kısa sürede bu tasarısını bir yana bıraktı. Yolculuk tutkusunu ve insanlık sevgisini işleyebileceği bir konuyu ele almaya karar verdi. Hayatının çeşitli dönemlerinde yurdunda yaptığı gezilerden, kitaplardan ve arkadaşlarının düşüncelerinden esinlenerek yazdığı iki ciltlik "Bir Turistin Anıları" (*Mémoires d'un Touriste*), 1838'de yayımlandı. Bu çalışmasını genişletmeyi tasarlarken bir başka düşünce onu öylesine sardı ki, hemen üzerinde çalışmaya başladı ve ikinci büyük romanı *Parma Manastırı'nı* (*La Chartreuse de Parme*) yedi haftada tamamladı.

On altıncı yüzyılda geçen eski bir İtalyan öyküsünden

esinlenen Stendhal, 3 Eylül 1838'de olayların yerini ve zamanını değiştirerek daha çağdaş bir roman yazmaya karar verdi. 4 Kasım'da Rue Caumartin'deki bir evin dördüncü katında, gerçek bir tavan arasında çalışmaya başladı. Günde ortalama yirmi dört sayfa gibi inanılmaz bir hızla yazarak 25 Aralık'ta yapıtını tamamladı ve yayımlatması için kuzeni Romain Colomb'a verdi.

Kitabı, 1839 Nisanı'nda yayımlayan Ambroise Dupont, romanın fazla uzun olduğunu düşünerek Stendhal'e kısaltması için baskı yapmıştı. Stendhal yayıncının bu isteğini kabul etmiş, romanı kısaltmıştı, ancak daha sonra biraz aceleyle yapılan bu kısaltmadan ve romanın sonunun kısa kesilmesinden hoşnut kalmamıştır.

İlk büyük romanı *Kızıl ile Kara* ile devamında gelen *Parma Manastırı* arasında birçok benzerlik bulunabilir. Her iki romanda da betimlemelerden kaçınılmış; sadece roman kişileri ile geçmişleri, çevreleri arasındaki ilişkiyi açıklamak için betimlemelere yer verilmiştir. Kişilerin iç dünyaları, düşünceleri, uzun monologlarla okura aktarılmıştır. Yazar romanlarının ikinci derecedeki kişilerine –bir an sahnede görünüp kaybol-salar bile– canlılık, derinlik kazandırmakta büyük bir ustalık gösterir. *Kızıl ile Kara*'da Madam De Rénal ve Mathilde'in kişiliklerinde sergilenen çelişki ve karşıtlık, *Parma Manastırı*'nda Clelia ve Sanseverina Düşesi'nin kişiliklerinde kendisini gösterir. Kadın kahramanlardan ilki yumuşak, duygulu, inançlarına sıkı sıkıya bağlıdır, tutkularına boyun eğer, ama pişmanlık içinde kıvrılır; ikincisiyse, tutkularını gizlemez, açsözlü ve yüreklidir, kendi istek ve eğilimlerinden başka kural tanımaz.

Bu benzerliklere karşın, *Parma Manastırı*'nin genel yapısı *Kızıl ile Kara*'dan oldukça farklıdır. *Kızıl ile Kara*'da olaylar, roman kahramanları ile kahramanın her bakımdan dışında kaldığı toplum arasındaki çelişkiyi ortaya koyar; bu nedenle romanın odak noktası kahramanın kişiliğidir. Oysa *Parma Manastırı*'ndaki kahraman, belirli bir konumu olan genç bir soyludur; yazgısını belirleyen rastlantılarda kişiliğinin etkin bir rolü yoktur.

Parma Manastırı'nda ana olaylar zinciri bir dizi inanılmaz serüvenden oluştuğu halde, Stendhal'in bireylere ve davranışlara verdiği önem, rastlantının, sürekli vurgulansa da, tek be-

lirleyici olduğu bir roman yazmasını engellemiştir. Romanın kahramanı Fabrizio'nun kurbanı olduğu rastlantıların ardında, Parma Sarayı, gururu ve zayıf kişiliğiyle entrikalara zorunlu olarak katılan Prens, tek amaçları kendi çıkarlarını korumak olan hırslı ve kıskanç soylular bulunur. Bu kişilerin kötü niyetleri ve entrikaları sonucu Fabrizio'nun hapsedildiği ve idam ya da zehirlenmenin kaçınılmaz gibi görüldüğü bir anda, engellere meydan okuyan, romantik, temiz bir aşk ortaya çıkar ve Clelia ile sevgilisinin kişilikleri ön plana geçerek kötü yazgıyı gölgede bırakır. Clelia'nın Meryem Ana'ya verdiği söz, yine bir rastlantının sonucudur; ama bu rastlantının kaynağı, Düşes'in küstahça atılganlığı, Clelia'ya duyduğu kıskançlık ve yeğeni-ne beslediği tutkulardır. Clelia'nın verdiği sözde kişiliğinin ve rastlantının rolü öylesine iç içe geçmiştir ki, birinin bitip ötekini başlağığı noktayı saptamak olanaksızdır.

Önsözünde olduğu gibi, roman boyunca da Stendhal, olayların Fransa'da değil, İtalya'da geçtiğini okurlarına sık sık hatırlatır. İtalya'da kaldığı uzun yıllar boyunca Stendhal, bu ülkenin insanlarını yakından tanıma olanağını elde etmiş, İtalyanları Fransızlardan daha az akılcı, daha az karmaşık, daha az ketum, daha fevri, daha tutkulu ve daha duygusal bulmuştur. Bu nedenle, *Parma Manastırı*'nda Abbé Chélan'ın ciddi sağduyusuna ya da Peter Pirard'ın soğuk akılcılığına sahip bir papaza rastlamayız; soyluların arasında da uygar, ince Marki de la Mole'ün bir benzeriyle karşılaşmayız. Bunların yerine, en büyük merakı yıldızlardan geleceği okumak olan ve Stendhal'in çağdaşı Balzac'ın, romanı cömertçe övdüğü halde, gerçekten çok uzak olduğunu ileri sürerek romandan çıkarmasını isteğiği Rahip Blanes vardır. Soylular arasındaki en önemli kişi, coşkulu Kont Mosca'dır, aşırı cüreti ve açıksözlülüğü ancak hükümdarı incitmek kaygısıyla sınırlanır, Düşes'e olan karşılıksız ve çaresiz aşkı, çılgınca tutkulu konuşmalarında anlatılır. Bununla birlikte, Stendhal'in *Parma Manastırı*'nda kişilerini canlandırmada gösterdiği ustalık, iklim ve ırk farklarının gerisindeki ortak insanlık özelliklerini algılamamızı sağlar. Kuşkusuz, öyküdeki kötü kişiler, aşağılık, sadist eğilimli Rassi, soylu ama aynı derecede aşağılık Fabio Conti ve entrikacı Markiz Raversi, bu kuralın dışında kalırlar. Bu kişiliklerin çizilmesinde abartma ve karikatürleştirme görülür, ancak, insanların aşağılık

içgüdülerinin kuklası oldukları ölçüde kendilerinin birer karikatürü oldukları da doğrudur.

Çekici, akıllı, gözüpek, son derece sevimli ve inanılmaz derecede ahlaksız olan Sanseverina Düşesi, kendine özgü Makyavelimsi yanıyla, Stendhal'ın İtalyan özellikleri dediği özelliklerin hepsine sahiptir. Bir anlamda romanın gerçek kadın kahramanı odur, Fabrizio'nun duygularında ilk sırayı almasına karşın, Clelia Conti, Düşes'in yanında soluk kalır, yumuşak, alçakgönüllü yapısıyla herhangi bir ulusun sessiz, dindar kızlarından farksızdır.

Romanın birkaç yerinde, Stendhal, Fabrizio'nun İtalyan yanını vurgular. Gerçekten de, Fabrizio, bir Fransız'dan beklemeden daha fevri, daha duygusal bir yapıya sahiptir. Öte yandan, Kont Mosca'yla kıyaslandığında, kişiliğinde belli bir "Kuzeyli soğukluğu" görülür; romanın ilk bölümlerinde ima edildiği gibi Fabrizio'nun gerçek babasının genç bir Fransız teğmeni olduğu düşünülürse bunda şaşılacak bir yan yoktur. Stendhal, Fabrizio'nun kişiliğindeki İtalyan özelliklerini, örneğin güzel bir manzara karşısında gösterdiği coşkuyu vurgulamakla birlikte, yarı İtalyan, yarı Fransız kökenli bir genci incelemekte eşsiz bir ustalık göstermiştir. Fabrizio genellikle duyguları ve dürtüleri doğrultusunda davranır, ama kendi duygularını anlamak için yine de oldukça başarılı bir çaba gösterir.

Stendhal, *Kızıl ile Kara*'da toplumu acımasızca suçlamış, *Parma Manastırı*'ni yazarken, aradan neredeyse dokuz yıl geçmişti. Artık elli altı yaşında, yorgun, belki de zamanla yumuşamış ve hoşgörü kazanmış bir adamdı. İkinci romanında alay ve yergi yok denecek kadar az olmakla birlikte, yine de kendi hareketli hayatından izler vardı. Napoléon'un ordusuyla katıldığı seferler, İtalya'nın doğal güzelliklerinin büyüğü, insanı öfkeliendiren küçük hesaplar, hemen hemen hiçbir zaman mutlu bir sonu olmayan aşk serüvenleri... Yazar, anılarını işleyerek yazdığı romanda kötülüğe şöyle bir değinir, ama bunun eserini karamsar kılmasına izin vermez, kendi aşk deneyimlerinden yola çıkarak tutkunun değişik türlerini başarıyla çözümler.

Okurlar, bu romanda sayısız güzellikler bulacaklardır; Waterloo'daki canlı sahneler, görünmeyen bir ordunun top sesleri, Como Gölü kıyılarının büyüleyici görüntüsü, Farnese Burcu'ndan izlenen uçsuz bucaksız ufuk çizgisi, kuşlarının ba-

şındaki Clelia'nın uçucu güzelliği, Fabrizio'nun hapisten kaçışının coşkusunu; kısacası, bu sürükleyici ve hüznü öyküyü renklendiren biçem ustalıkları.

MARGARET R.B. SHAW
ÇEVİRİ: ROZA HAKMEN

Açıklama

Bu roman 1830 yılının kışında, Paris'ten üç yüz fersah uzakta yazıldı; dolayısıyla, 1839'da olup bitenlerle ilgili hiçbir bilgi yoktur içinde. 1830'dan yıllarca önce, Fransız orduları Avrupa'da cirit atarlarken, bir rastlantı sonucu, bana piskoposluk kurulu üyesi bir papazın evinde kalacağımı gösteren bir belge verildi: İtalya'nın güzel kenti Padova'da olmuştı bu. Orada kalışım uzayınca, adamlarla dost olduk.

1830 yılının sonuna doğru yolum yine Padova'ya düşünce, hemen o iyi yürekli papazın evine koştum. Ölmüştü, biliyordum ama içinde onca hoş akşamlar geçirdiğimiz salonu bir daha görmek istiyordum; sonradan sık sık özlemini duymuştum o akşamların. Evde, papazın yeğeni ile yeğenin karısıyla karşılaştım. Eski bir dost gibi karşıladılar beni. Eve birkaç kişi daha geldi, çok geç saatte ayrıldık. Yeğen, Pedroti Gazinosu'ndan nefis bir şarap getirtti. Bizi böyle geç saatlere dek alıkoyan, özellikle, Sanseverina Düşesi'nin başından geçenler oldu. Birisi buna değince, yeğen de benim için baştan sona anlattı.

Dostlarıma, "Gideceğim yerde bunun gibi akşamları hiçbir zaman bulamam; gecenin uzun saatlerini geçirmek için de anlattıklarınızı roman haline getireceğim," dedim.

Yeğen, "Amcamın notlarını, anılarını vereyim size öyleyse," dedi. "Parma ile ilgili bölümde, Düşes'in astığı astık, kestığı kestik olduğu sıralarda, sarayın entrikalarından birkaçını anlatıyor. Yalnız, dikkat edin! Bu olay hiç ahlaklı değildir. Şimdi siz Fransa'da, İncil'in ilkelerine uygun bir arılığa kavuşmuş olmakla övünüyorsunuz ya, adınızı katile çıkarabilir bu öykü."

Bu romanı 1830'daki taslakta hiçbir değişiklik yapmadan yayımlıyorum. Bunun yazar ve –Fransız– okurlar açısından iki sakıncası olabilir: İlki, sadece yazarı ilgilendirmektedir. İkincisi, yani okurlarla ilgili olan ise, kitaptaki kahramanların İtalyan olmasıdır. Bu ülkenin gönülleri, Fransız gönüllerinden oldukça farklıdır. İtalyanlar içtendir, iyi insanlardır, çekingen değillerdir, akıllarından geçeni söyleyiverirler. Zaman zaman gurura kapılırlarsa da, bu, tutku haline gelir, “benlik” adını alır. Sonra, yoksulluk gülünç bir nesne değildir onlar için.

Açık söyleyeyim, kişilerde yaradılışlarının sertliklerini olduğu gibi bırakmayı göze aldım. Buna karşılık –çekinmeden söylüyorum– yaptıklarının çoğunu da ahlak bakımından ayıpladım. Parayı her şeyden çok seven, hınç ya da sevgi uğruna hiç günah işlemeyen Fransızların yaradılışlarındaki yüksek ahlakı, sevimlilikleri onlara bağışlamak neye yarar? Bu romandaki İtalyanlar bunun tersidir hemen hemen. Zaten bana öyle geliyor ki, insan ne zaman güneyden kuzeye iki yüz fersah yol gitse, yeni bir manzara gibi, yeni bir roman da çıkar ortaya. Papazın sevimli yeğeni, Sanseverina Düşesi'ni tanımış, çok da sevmişti. Benden de, onun başından geçen ayıplanmaya değer olayları hiç değiştirmememi rica etti.

23 Ocak 1839

I

1796'da Milano

15 Mayıs 1796'da General Bonaparte, Lodi Köprüsü'nü aşan o genç ordunun başında, Milano'ya girdi, Caesar ile İskender'e bunca yüzyıl sonra bir ardıl çıktığını dünyaya gösterdi.

İtalya'nın birkaç ay boyunca gördüğü yiğitlik ve akıl mucizeleri, uyusuk bir ulusu uyandırdı. Daha Fransızların geliştinden sekiz gün önceye dek, Milanolular onları haydut çetesinden başka bir şey saymıyorlardı... Avusturya İmparatoru'nun kıtaları önünde hep kaçmaya alışmış bir çete. Pis bir kâğıda basılmış, avuç içi kadar bir gazete, haftada üç kez onlara işte bunu tekrarlıyordu hep.

Ortaçağ'da Milanolular, devrim sırasındaki Fransızlarınkine eşit bir yiğitlik göstermişler, bu yüzden de kentlerinin Alman imparatorlarınca taş taş üstünde kalmamacasına yıkıldığını görmeyi hak etmişlerdi. O günden sonra, sadık uyruklar haline gelmişlerdi. Soylu ya da zengin bir ailenin kızı evlenince, pembe taftadan küçük mendiller üzerine maniler basmak da başlıca işleri olmuştu. Hayatındaki bu büyük olaydan iki üç yıl sonra, bu kız bir erkek arkadaş edinirdi. Kimi zaman kocanın ailesince seçilen bu arkadaşın adı nikâh sözleşmesinde önemli yer tutardı. Fransız ordusunun beklenmedik gelişinin uyandırdığı heyecanla bu kadını alışkanlıklar, bir-

birinden çok uzaktı. Çok geçmeden yeni, tutkulu töreler çıktı ortaya. 15 Mayıs 1796 günü bütün bir ulus, o güne dek saygı gösterdiği bütün nesnelere çok gülünç, kimi zaman da tiksindirici olduğunu anladı. Son Avusturya alayının gidişiyle birlikte, eski düşünceler de yere serildi. Canını tehlikeye atmak moda oldu. Yüzlerce yıl süren iki yüzlülükten sonra yurdunu gerçek bir sevgiyle sevmek, yiğitçe işler ardında koşmak gerektiğini herkes anladı. V. Carlos'un, II. Felipe'nin zorbalık yönetiminin sürüp gitmesi yüzünden, halk derin karanlıklara gömülmüştü. İkisinin de heykelleri alaşağı edildi, birden herkes kendini bol bir ışık içinde gördü. Elli yıldan beri Fransa'da *Encyclopédie* ile Voltaire bomba gibi patlarken*, keşişler Milano'nun babacan halkına şöyle haykırıyorlardı:

“Yeryüzünde okumayı da, başka herhangi bir şeyi de öğrenmek boşuna zahmettir. İnsan köyünün, mahallesinin papazına ondalığını hiç aksatmadan verip işlediği bütün ufak tefek günahları da olduğu gibi ona anlattı mı, cennette iyi bir yer bulacağından aşağı yukarı emin olabilir.”

Eskiden öylesine korkunç olan bu halkı büsbütün sınırlendirmek için, askerlikten bağışık tutulma hakkını da Avusturya ona düşük fiyata satıvermişti.

1796'da Milano ordusu, kırmızılar giymiş yirmi dört serseriden oluşuyordu. Anlı şanlı dört Macar alayıyla birlikte, kenti bunlar koruyorlardı. Ahlak düşüklüğü çok yaygındı ama sevme, sevilme pek seyrekti. Daha bu ölümlü dünyadayken bir felakete uğramak tehlikesi dolayısıyla her şeyi papaza anlatmak gibi hoş olmayan bir

* Voltaire'in Cenevre'de aldığı evi Les Délices'te sahnelediği oyunlar, Cenevre yasaları her türlü tiyatro gösterisini yasakladığı için durdurulmuştu. Les Délices'i ziyaret eden Jean d'Alembert'in Voltaire'in etkisiyle Diderot'nun *Encyclopédie*'sinin 7. cildi için yazdığı Cenevre maddesi yayımlanınca (Kasım 1757), önde gelen Cenevreli düşünürlerin şiddetli tepkisine yol açmıştı. (Y.N.)

zorunluluktan ayrı olarak, Milano'nun babacan halkı krallığın koyduğu birtakım küçük kayıtlar altındaydı zaten. Bunlar da sıkıcı olmaktan geri kalmıyordu. Sözgelisi, Milano'da oturan, amcasının oğlu İmparator adına işleri yöneten Arşidük, buğday alışverişi gibi kazançlı bir iş yapmayı akıl etmişti. Bu yüzden de, saygıdeğer Arşidük ambarlarını doldurana dek, köylülerin tahıllarını satmaları yasaktı.

1796 yılı Mayıs'ında, Fransızların kente girişlerinden üç gün sonra, orduyla birlikte gelip sonradan ün kazanan Antoine-Jean Gros adında biraz çılgın, genç bir Fransız minyatür ressamı şöyle bir iş yaptı: O zamanlar pek moda olan *Cafe'des Servi*'de, üstelik çok şişman bir adam olan Arşidük'ün yaptıklarını öğrenince, kötü bir sarı kâğıt üzerine basılmış dondurma listesini aldı. Arkasına şişko Arşidük'ün resmini çizdi. Bir Fransız askeri adamın karnına süngüsünü saplıyor, kan yerine de adamın göbeğinden inanılmayacak kadar buğday fıskırıyor. Şaka ya da karikatür diye adlandırılan bu olay, dalkavukluğun egemen olduğu bu zorbalık ülkesinde bilinmemekteydi. Gros'un *Cafe'des Servi*'de, masanın üstünde bıraktığı resim, gökten inme bir mucize gibi göründü herkese; hemen o gece resmin klişesi alındı, ertesi gün de yirmi bin tane satıldı.

Aynı gün, Fransız ordusunun gereksinimleri için konan altı milyonluk savaş vergisinin bildirisi de duvarlara asıldı. Fransız ordusu altı savaş kazanmış, yirmi ili almıştı ama kundurası, pantolonu, ceketini, şapkası yoktu.

Böylesine yoksul Fransızlarla birlikte Lombardiya'da ortaya çıkan mutluluk ve zevk dalgası öyle büyük oldu ki, altı milyonluk savaş vergisinin ağırlığını yalnız papazlarla birkaç soylu kişi fark etti. Çok geçmeden, bu verginin ardından daha başka vergiler geldi. Fransız askerleri bütün gün gülüyorlar, türkü söylüyorlardı. Yaşları

yirmi beşin altındaydı, yirmi yedi yaşında olan komutanları da ordusunun en yaşlı insanı sayılıyordu. Bu neşe, bu gençlik, bu aldırmazlık, keşişlerin öfkeli vaazlarına hoş bir karşılık oluyordu. Bunlar altı aydır kutsal kürsünün tepesinden Fransızların birer canavar olduğunu, her şeyi yakmak, herkesin kafasını kesmek zorunda olduklarını, yoksa ölüm cezasına çarptırılacaklarını bildirmekteydiler. Bunun için de, her alay, önünde giyotinle ilerlemekteydi.

Köylerdeki kulübelerin kapılarının önünde, Fransız askerlerinin, evin hanımının küçük çocuğunu beşikte salladığı, keman da çalan bir trampetçinin hemen her akşam danslı bir eğlence düzenleyiverdiği görülürdü. Kızlarla erkeklerin karşılıklı yaptıkları, kadril türünden danslar çok ustalık isteyen, çapraşık şeylerdi. Askerler de zaten bunu hiç bilmediklerinden, orali kadınlara öğretmiyorlardı. Bu yüzden de genç Fransızlara İtalyan danslarını kadınlar öğretiyordu.

Subaylar, elden geldiğince, zenginlerin evlerine yerleştirilmişti. Kendilerini toparlamaları gerekiyordu. Sözgeşi, Robert adında bir teğmene Dongo Markizi'nin konağında oturması için bir belge verilmişti. Oldukça hareketli genç bir devşirme olan bu subayın konaktan içeri girdiği sırada varı yoğu, altı franklık bir gümüş paradan ibaretti. Piacenza'da vermişlerdi bunu. Lodi Köprüsü geçildikten sonra bir gülleyle ölen yakışıklı bir Avusturya subayının yepyeni, çok güzel boz pantolonunu aldı. Hiçbir giysi bu kadar uygun düşemezdi. Subay apoletleri yündendi. Ceketinin kumaşı da, parçaları bir arada dursun diye, kolların astarlarından birbirine dikilmişti ama daha acıklı bir durum vardı. Kunduralarının tabanları da yine Lodi Köprüsü'nün ötesinde, savaş alanında ele geçme şapka parçalarından oluşuyordu. Bu uydurma tabanlar kunduraların üzerinde apaçık görünen sicimlerle tutturulmuştu. Öyle ki, konağın kâhyası, Teğmen Robert'i

akşam yemeğini Markiz’le birlikte yemeğe çağırarak üzere odasına geldiğinde, genç subay güç durumda kaldı. Emireri de, o da, o uğursuz akşam yemeğine kadar olan iki saati ceketini biraz yamamak, kunduraların mendebur sicimlerine mürekkep sürüp siyaha boyamakla geçirdiler. Korkunç an gelip çattı en sonunda. Teğmen Robert bana bunu anlatırken, “Ömrümden böylesine sıkılmamıştım,” diyordu. “Hanımlar benim kendilerini korkutacağını sanıyorlardı, ama ben onlardan çok titremekteydim. Kunduralarıma bakıyor, nasıl edip de düzgün bir biçimde yürüyeceğimi bilemiyordum. O sıralarda Dongo Markizi, güzelliğinin en parlak dönemindeydi. Melek gibi tatlı, güzel gözleri, sevimli yüzünün biçimini ortaya çıkaran çok hoş, koyu kumral saçları vardı. Onu siz de tanımuştunuz. Odamda Leonardo da Vinci’nin bir Herodias resmi vardı, Markiz’in portresi sanırdınız. Tanrı’nın işine bakın! Onun o olağanüstü güzelliğine öylesine vuruldum ki, kılık kıyafetimi unuttum. Cenova dolaylarının dağlarında iki yıldır yalnız çirkinlikler, bayağılıklar görmüştüm. Markiz’e hayranlığımı anlatacak birkaç söz söylemek cesaretini buldum.

Ama akılsız değildim, bu gönül okşayıcı sözler üzerinde pek uzun durmadım. Bir yandan konuşurken, bir yandan da baştan başa mermer olan yemek salonundaki on iki uşakla oda hizmetçilerini görüyordum. Bunlar o sırada bana çok göz kamaştırıcı biçimde giyinmiş gibi görünüyorlardı. Düşünün bir, bu kerataların kunduraları çok güzel olmakla kalmayıp bir de üzerlerinde gümüş tokaları vardı. Ceketime, belki kunduralarıma dikilmiş bu aptalca bakışları görüyordum, yüreğim burkuluyordu. Tek söz söylesem bütün adamları korkutabilirdim, ama hanımları ürkütmeden nasıl ağızlarının paylarını verebilirdim onların? Çünkü Markiz sonradan yüz kez söylemişti bana. Kendisini yüreklendirmek için, görüm-

cesini o sırada okumakta olduğu rahibe okulundan getirmişti, ki bu sevimli hanım sonradan Kont Pietranera ile evlenmiştir.

Gina o sıralarda on üç yaşında yoktu ama on sekizinde gösteriyordu. Bildiğiniz gibi, canlı, hareketli bir kızdı. Kılık kıyafetim karşısında kakhahayı koparmaktan öylesine korkuyordu ki, yemeğine el süremiyordu. Markiz ise, tersine, zorlama iltifatlar yağdırıyordu bana. Gözlerimdeki sabırsızlık belirtilerini açıkça görüyordu. Kısacası, aptal bir halim vardı, bile bile küçülüyordum, ki bunun bir Fransız için olanaksız olduğunu söylerler. Sonunda Tanrı'nın yardımıyla içime doğdu. Hanımlara çektiğim sefaleti, iki yıldır Cenova dolaylarındaki dağlarda katlandığımız acıları anlattım; yaşlı, aptal generaller alıkoymuşlardı bizi orada. 'Memlekette geçmeyen kâğıt paralar, günde yüz gram ekmek veriyorlardı bize orada,' dedim.

Ben konuşmaya başlayalı iki dakika olmamıştı ki, iyi yürekli Markiz'in gözleri yaşarmış, Gina da ciddileşmişti. Gina, 'Ne diyorsunuz, Teğmen, yüz gram ekmek ha?' dedi.

'Evet, küçükhanım. Buna karşılık, haftada üç gün de ekmeksiz kalıyorduk. Yanlarında kaldığımız köylüler bizden daha yoksul olduklarından, kendi ekmeğimizden birazını da onlara veriyorduk.'

Sofradan kalkınca Markiz'i salonun kapısına kadar kolumda götürdüm, sonra çabucak geri dönerek bana sofrada hizmet eden uşağa cebimdeki o altı franklık bir tek gümüş parayı verdim. Bu parayı nasıl harcayacağımı düşünerek ne hayaller kurmuştum!

Sekiz gün sonra, Fransızların giyotinle kimsenin kafasını kesmedikleri iyice anlaşılınca Dongo Markisi, Como Gölü kıyısındaki Grianta Şatosu'ndan dönüp geldi. Ordu yaklaşırken, çok güzel karısıyla kız kardeşini sava-

şın rastlantılarına bırakarak, yiğitçe oraya sığınmıştı. Bu Marki'nin bize beslediği hınç, bizden duyduğu korkuya eşitti, ölçülemeyecek kadar çoktu. Bana iltifatta bulunurken o soluk dindar suratının aldığı biçim görülecek şeydi. Onun Milano'ya dönüşünün ertesi günü, altı milyonluk savaş vergisinden, bana da üç metre kumaşla iki yüz frank para verildi. Kılığı kıyafeti düzdüm, hanımların kavalyesi oldum, balolar başlamıştı çünkü.”

Teğmen Robert'in başından geçenler aşağı yukarı bütün Fransızların başından geçmiştir. Herkes bu yiğit askerlerle alay edecek yerde onlara acıdı, onları sevdi.

Bu beklenmedik mutluluk, sarhoşluk dönemi iki yıl sürdü. Çılgınlık öylesine aşırı, öylesine yaygın olmuştu ki, şu tarihsel, derin anlamlı sözü söyleyerek bir fikir verebilirim: Bu ulus, yüz yıldır can sıkıntısı içindeydi.

Güney ülkelerine özgü zevk düşkünlüğü, eskiden Milano'nun ünlü dükaları Viscontilerin, Sforzaların sarayında da egemen olmuştu. Ne var ki 1624'te İspanyollar Milano bölgesini ele geçirince –hem de asık yüzlü, kuşkulu, kibirli, her zaman ayaklanmadan korkan efendiler olarak ele geçirince– neşe uçup gitmişti. Halk da efendilerinin alışkanlıklarını edindiğinden, gününü gün etmektense, en ufak hakaret karşısında bıçağını çekip öç almaktan başka bir şey düşünmüyordu.

Fransızların Milano'ya girdikleri 15 Mayıs 1796 ile Cassano Savaşı'ndan sonra oradan kovuldukları Nisan 1799 arasında, delice neşe, eğlence, zevk, kederli ya da yalnızca akıllı uslu duyguların unutulduğu o dereceye vardı ki, bu süre içinde yaşlı milyoner tüccarların, yaşlı tefecilerin, yaşlı noterlerin surat asmayı, para kazanmayı unuttukları görüldü.

Sanki genel neşenin, bütün yüreklerdeki rahatlamanın karşısında somurtmak istermiş gibi, köylerdeki şato-larına çekilmiş yüksek soylu sınıftan topu topu birkaç

aile gösterilebilirdi. Şu da var ki, bu soylu, zengin aileler, Fransız ordusunun istediği savaş vergisinin dağılımlında oldukça ağır bir yük altında kalmışlardı.

İlk gidenlerden biri Marki del Dongo olmuştu. Bunca neşeyi görüp canı sıkılmış, Como'nun ilerisindeki görkemli şatosuna dönmüştü. Hanımlar Teğmen Robert'i de oraya götürdüler. Eskiden sağlamlaştırılmış bir kale olan bu şatonun konumu yeryüzünde bir taneydi belki. Elli metre yükseklikte bir düzlüğün üzerine kurulmuştu. O güzelim gölün büyük bir bölümüne yüksekten bakıyordu. Del Dongo ailesinin armasını taşıyan adım başı mermerlerden anlaşıldığına göre, aile bu şatoyu XV. yüzyılda yaptırmıştı. Yer yer, hâlâ iner kalkar köprüler, derin hendekler görölüyordu, bunlarda su yoktu ama, yirmi beş metre yüksekliğinde, iki metre kalınlığında duvarlarla bu şato baskından korunmuş durumdaydı. Bu yüzden de kuşkulu Marki bu şatoyu pek seviyordu. Kendisine bağlı olduklarını sandığı yirmi beş otuz uşağıyla, Milano'dakinden daha az korkmaktaydı. Hiç değilse görünürde sadık gibiydiler uşaklar; çünkü Marki ağzını bozmadan konuşmazdı onlarla.

Bu korku büsbütün boş değildi. Marki, Avusturyalıların Grianta'dan üç fersah uzakta İsviçre sınırına yerleştirdikleri bir casusla, savaş alanında esir düşenleri kaçırmak için, harıl harıl mektuplaşıyordu. Fransız generalleri de bunu ciddiye alabilirdi.

Marki genç karısını Milano'da bırakmıştı. Orada ailenin işlerini o yürütüyordu. Memlekette dendiği gibi *casa del Dongo*'ya¹ kesilen vergileri karşılamakla o görevliydi. Vergileri azaltma çarelerini araştırıyor, bu yüzden de soylu kişilerden kamu görevleri kabul etmiş

1. Dongoların evi.

olanlarla, hatta soylu olmayan, sözü geçen kimselerle görüşmek zorunda kalıyordu. Derken, ailede büyük bir olay oldu. Marki, kız kardeşi Gina'yı çok zengin, çok iyi aileden bir kimseyle evlendirmek için söz kesmişti. Ama adam pudralı peruka takıyordu; bu yüzden de Gina onu kahkahalarla karşılıyordu. Çok geçmeden, Kont Pietranera ile evlenmek gibi bir çılgınlık yaptı. Kont çok soylu bir ailedendi, çok da yakışıklıydı ama soyca züğürttü. Üstelik, bu felaket yetmiyormuş gibi, yeni düşüncelerin de ateşli bir taraftarıydı. Pietranera, İtalyan lejyonunda asteğmendi, bu da Marki'yi ayrıca umutsuzluğa düşürüyordu.

İki yıl süren bu çılgınlıktan, mutluluktan sonra, Paris'teki Direktuvar Meclisi, yerleşik bir hükümdar tavrı takınarak, aşağılık olmayan her şeye karşı aşırı bir hınç göstermeye başladı. İtalyan ordusunun başına geçirdiği beceriksiz generaller, iki yıl önce Arcola ve Lonato mucizelerine sahne olan o aynı Verona ovalarında art arda birçok savaşı kaybettiler. Avusturyalılar Milano'ya yaklaştılar. Tabur komutanı olan, Cassano Savaşı'nda yaralanan Teğmen Robert, son bir kez daha gelip dostu Dongo Markizi'nin evinde kaldı. Ayrılışları acıklı oldu. Robert, Novi üzerine çekilişlerinde Fransızları izleyen Kont Pietranera ile birlikte yola çıktı. Genç Kontes de, ağabeyi aile servetindeki payını vermeye yanaşmadığı için, bir arabaya binerek, ordunun peşine takıldı.

O zaman bir gericilik, eski düşüncelere dönüş dönemi başladı; Milanolular bunu *i tredici mesi* (on üç aylar) diye adlandırdılar. Gerçekten de şansları varmış ki, budalalığa bu dönüş Marengo Savaşı'na kadar, on üç ay sürdü ancak. Ne kadar yaşlı, dindar, asık suratlı insan varsa, işlerin başına onlar geçti, toplumun yönetimini yeniden ele aldı. Çok geçmeden eski inançlara bağlı insanlar Memlukların Mısır'da Napoléon'u astığı haberini

köylerde yaydılar, “Birçok bakımdan bunu hak etmişti zaten,” dediler.

Küsüp taşradaki topraklarına giden, sonra oç almaya susamış halde geri gelen bu insanlar arasında Dongo Markisi aşırı öfkesiyle göze çarpıyordu. Aşırılığı yüzünden de doğal olarak o partinin başına geçti. Korkmadıkları zaman çok namuslu kişiler olan, ne yazık ki her zaman tir tir titreyen bu beyler, Avusturyalı General’i kandırma işini başardılar. Oldukça saf bir adam olan General, sertliğin bir yüksek politika gereği olduğuna kendini inandırdı, yüz elli yurtseveri tutuklattı. O sıralarda İtalya’da bundan iyisi can sağlığıydı.

Çok geçmeden bunlar Cattaro Limanı ağızlarına sürülüp yeraltı mağaralarına atıldı, mağaraların nemi, özellikle de ekmek yokluğu, bu namussuzların hepsinin çabucak hakkından geldi.

Dongo Markisi önemli bir görevin başına geçti, çok sayıda üstün niteliğinin yanı sıra çok da cimri olduğundan, kız kardeşi Kontes Pietranera’ya beş para göndermediğini söyleyerek herkesin içinde övündü. Hâlâ çılgınca sevdalı olan Kontes, kocasından ayrılmak istemiyor, Fransa’da onunla birlikte açlık çekiyordu. Zavallı Markiz ise çaresizlik içindeydi. Kocasını her akşam mücevherlerini ondan alıp yatağının altındaki demir bir kasaya kilitliyordu. Sonunda Markiz mücevher kutusunun içinden birkaç tane küçük elmas aşırımı başardı. Evlenirken kocasına sekiz yüz bin frank drahoma vermişti, kocası da ona seksen frank cep harçlığı veriyordu. Fransızların Milano dışında geçirdikleri on üç ay boyunca, bu çok utangaç kadın türlü bahaneler bularak kollar giydi hep.

Şunu da açıklayalım ki, biz de birçok ağırbaşlı yazarı örnek alarak, kahramanımızın öyküsüne doğuşundan bir yıl önce başladık. Bu başlıca kişi Fabrizio Valserra’dan,

Milano'da denildiği gibi Dongo Markezinosu'ndan¹ başkası değildir. Tam doğmak zahmetine katlandığı sırada, Fransızlar ülkeden kovulmuşlardı. Kaderin cilvesiyle, o çok büyük soylu kişi Dongo Markisi'nin ikinci oğlu olarak dünyaya gelmiş bulunmaktaydı. Marki'nin kocaman solgun yüzünü, yapmacık gülümseyişini, ileri düşüncelere karşı sonsuz hıncınıysa daha önceden biliyorsunuz. Ailenin bütün serveti babasına tıpatıp benzeyen büyük oğlu Ascanio'ya kalacaktı. Ascanio sekiz, Fabrizio iki yaşındayken, soylu kişilerin çoktan asılmış olduğunu sandıkları, General Bonaparte denen o adam birdenbire Saint-Bernard Dağı'ndan iniverdi, Milano'ya girdi. Bu anın hâlâ eşi yoktur tarihte. Delicesine âşık bütün bir ulusu gözünüzün önüne getirin. Napoléon birkaç gün sonra Marengo Savaşı'nı kazandı. Gerisi anlatılmaya değermez. Milanoluların sarhoşluğu son kerteyi buldu ama bu kez oç alma düşünceleri de karışmıştı buna. Bu iyi yürekli halka hıncı denen şey öğretilmişti. Cattaro ağızlarına sürülen yurtseverlerden sağ kalanların, çok geçmeden döndükleri görüldü. Dönüşleri ulusal bir şenlikle kutlandı. Soluk yüzleri, şaşkınlıktan açılmış gözleri, zayıflamış kollarıyla bacakları, her yandan yükselen sevinçle garip bir çelişki içindeydi. Onların gelişi, en çok lekelenmiş ailelerin gidişine işaret oldu. İlk kaçanlar arasında olan Dongo Markisi de, Grianta'daki şatosuna gitti. Büyük ailelerin başları hıncı, korku içindeydi. Yalnız, karıları, kızları Fransızların ilk gelişlerindeki neşeli günleri anıyorlar, Milano ile çok neşeli baloları özlüyorlardı. Marengo Savaşı'ndan hemen sonra da Casa Tenzi'de balolar başladı nitekim. Zaferden birkaç gün sonra, Lombardiya'da

1. (İt.) *Marchesino*. Ülkenin Almanya'dan alınma törelerine göre bütün marki oğullarına *marchesino*, bütün kont oğullarına *contino*, bütün kont kızlarına *contessina* denir. (Ç.N.)

dirlik düzenliği korumakla görevli Fransız Generali, bir şeyin farkına vardı: Marengo'da kazanılan şaşkırtıcı zafer, İtalya'nın kaderini değiştirmiş, bir gün içinde on üç müstahkem mevki yeniden ele geçirilmişti, ama soyluların topraklarını işletenlerin de, köylerdeki yaşlı kadınların da bunu düşündükleri yoktu. Hepsinin akılları fikirleri, Brescia'nın koruyucusu San Giovita'nın bir kehanetindeydi. Bu kutsal söze bakılırsa, Marengo Zaferi'nden tam on üç hafta sonra Fransızların da, Napoléon'un da yıldızları kararacaktı. Dongo Markisi'ni de, köylerdeki küskün soyluların hepsini de bağışlatan bir şey varsa, o da onların bu kehanete yapmacıksız olarak, gerçekten inanmış bulunmalarıydı. Bütün bu insanlar ömürleri boyunca dört tane kitap bile okumuş değillerdi. Öyleyken, on üç hafta geçtikten sonra Milano'ya dönmek için açığa hazırlıklarını yapıyorlardı. Ne var ki, zaman ilerledikçe Fransa yeni başarılar kazanıyordu. Napoléon Fransız Devrimi'ni Marengo'da yabancılara karşı nasıl kurtarmışsa, Paris'e döndükten sonra çıkardığı akıllıca kararnamelerle ülkenin içinde de öylece kurtarmıştı. Şatolarına sığınan Lombardiyalı soylular, bunun üzerine, Brescia'nın ermiş koruyucusunun kehanetini başlangıçta yanlış anlamış olduklarını fark ettiler. Söz konusu süre on üç hafta değil, on üç aydı. On üç ay da geldi geçti ama Fransa'nın yıldızı her gün daha çok parlıyordu.

1800 ile 1810 arasında on yıllık ilerleme ve mutluluk dönemini, üzerinde durmadan geçiyoruz. Fabrizio bu dönemin ilk yıllarını Grianta Şatosu'nda geçirdi. Köyün küçük çocuklarının arasında bol bol yumruk attı, yumruk yedi. Hiçbir şey de öğrenmedi, okuma yazma bile. Daha sonra Milano'daki Cizvitlerin okuluna yolladılar onu. Babası onun Latince öğrenmesini istedi; yalnız, bu iş, durmadan cumhuriyetten söz eden o yaşlı yazarların kitaplarına değil, XVII. yüzyıl ressamlarının

başyapıtları olan yüzden fazla resimle süslü, gösterişli bir kitaba dayanılarak yapılacaktı. Dongo markileri olan Valserraların Latince yazılmış soy kütükleriydi bu. Parma Başpiskoposu Fabrizio del Dongo tarafından 1650'de yayımlanmıştı. Valserralar özellikle askerlik alanında başarı göstermiş olduklarından, resimlerde bol bol savaş sahneleri vardı. Her zaman da bu adı taşıyan bir yiğidin, sağa sola kılıç salladığı görülüyordu. Küçük Fabrizio'nun pek hoşuna gidiyordu bu kitap. Oğlunu çok seven annesi ara sıra gelip onu Milano'da görmek iznini alıyordu, ama kocası bu yolculuklar için ona para vermediğinden, gerekli parayı, görünçesi, sevimli Kontes Pietranera ödünç veriyordu ona. Kontes Fransızların geri gelişlerinden sonra, İtalya Kral Naibi Prens Eugène'in sarayındaki en gözde kadınlardan biri olmuştu.

Fabrizio kiliseye gitmeye başladıktan sonra, Kontes hep kendi isteğiyle sürgünde yaşayan ağabeyi Marki'den onu ara sıra okulundan çıkarmak için izin aldı. Çocuğu, başkalarından çok ayrı, nükteci, çok ciddi buldu. Bir kibar kadının salonunda hiç de göze batmazdı. Yalnız, cahil mi cahildi, zar zor yazı yazabiliyordu. Coşkun yaradılışını her alanda gösteren Kontes, okul müdürüne söz verdi. Yeğeni Fabrizio derslerinde şaşırtıcı ilerlemeler yapar, yıl sonunda da pek çok ödül kazanırsa, Kontes bu öğretim kurumunu koruyacaktı. Fabrizio bu ödülleri kazanabilsin diye de onu her cumartesi akşamı okuldan aldırıyor, öğretmenlerine çoğu zaman çarşamba ya da perşembe günü geri yolluyordu. Kral Naibi Prens, Cizvitleri çok seviyordu, ama bunlar, krallık yasaları uyarınca, İtalya'dan kovulmuşlardı. Açık göz bir adam olan okul müdürüye sarayda sözü çok geçen bir kadınla olan ilişkilerinden elde edebileceği çıkarları hemencecik sezdi. Fabrizio'nun devamsızlıklarına ses çıkarmadı, her zamankinden daha cahil olan çocuk da, yıl sonunda beş tane birincilik ödü-

lü kazandı. Koyduğu koşul böylece yerine geldiğinden, güzel Kontes, yanında muhafız tümenlerinden birinin komutanı olan kocası General'le, Kral Naibi'nin sarayındaki beş altı tane en hatırı sayılır kodamanla gelip Cizvit okulundaki ödül dağıtımında bulundu.

Kontes yeğenini sevimli Prens'in çok kısa süren saltanat dönemindeki bütün o parlak eğlencelere götürdü. Nüfuzunu kullanarak onu hafif süvari subayı yaptırmıştı; on iki yaşında olan Fabrizio, şimdi bu üniformayı giyiyordu. Yeğeninın gösterdiği gelişmeden pek hoşlanan Kontes, günün birinde, Prens'ten onun için bir yaverlik görevi istedi; bu, Dongo ailesinin saraya yanaştığı anlamına geliyordu. Ertesi gün de, Kral Naibi'nin bu isteği hatırlamamak lütfunda bulunması için bütün nüfuzunu kullanmak zorunda kaldı. Bu isteğin bir tek eksik yanı vardı çünkü; yaver adayının babasının bu işi onaylaması gerekti; o ise, gürültü patırtı çıkarıp karşı çıkmıştı. Küskün Marki, kendisini öfkeyle irkilten bu çılgınlıktan sonra, bir bahane bulup küçük Fabrizio'yu Grianta'ya aldırıldı. Kontes ağabeyini hiç mi hiç adam yerine koymuyordu; elinden gelse kötülük de yapacak aşağılık bir budala diye görüyordu onu. Ne var ki, Fabrizio için çıldırıyordu. On yıllık bir suskunluktan sonra, Marki'ye mektup yazıp yeğenini istedi. Mektubu karşılıksız kaldı.

Fabrizio dedelerinin en savaşılarının yaptırdıkları bu korkunç saraya döndüğünde, spordan, ata binmekten başka hiçbir şey bilmiyordu. Bu çocuğa karısı kadar tutkun olan Kont Pietranera onu sık sık ata bindiriyor, yanına alıp geçit törenine götürüyordu.

Halasının güzel salonlarından ayrılırken döktüğü yaşlarla gözleri hâlâ kıpkırmızı olan Fabrizio, Grianta Şatosu'na gelince, annesiyle kız kardeşlerinin sevgi dolu okşayışlarından başka bir şey bulamadı. Marki büyük oğlu Markezino Ascanio'yla birlikte çalışma odasına ka-

panmıştı. İki de şifreli mektuplar hazırlıyorlardı, bunlar da Viyana'ya gönderilmek onuruna eriyorlardı. Babayla oğul, yemek saatlerinde ortaya çıkıyorlardı ancak. Marki, tek mirasçısı olan büyük oğluna, topraklarından her birinin ürünlerinin bileşik hesabını tutmayı öğrettiğini yapmacıklı bir tavırla yineleyip duruyordu. Aslında, bütün topraklara miras yoluyla sahip olacak oğluna bu işlerden söz etmeyecek kadar otoritesine düşkün bir adamdı.

Oğlunu on beş yirmi sayfalık mektupları şifreleme işinde kullanıyordu. Bu mektupları haftada iki üç kez İsviçre'ye yolluyor, oradan da bunlar Viyana'ya gönderiliyordu. Marki kendi yasal hükümdarlarına İtalya Krallığı'nın iç durumunu bildirdiği iddiasındaydı, ama bunu kendisi de bilmiyordu. Bununla birlikte, mektupları büyük başarı kazanmaktaydı. Bu da şöyle oluyordu: Marki güvendiği bir adamını anayola dikip garnizon değiştiren falan Fransız ya da İtalyan alayının askerlerini saydırıyordu. Sonra bu olayı Viyana sarayına bildirirken, asker sayısını en azından dörtte bir eksik göstermeye bakıyordu. Gülünç olan bu mektupların, daha gerçek olan başkalarını yalanlamak gibi bir üstünlükleri vardı, bunun için de hoşla gidiyorlardı. Bu yüzden de, Fabrizio'nun şatoya gelişinden az önce, Marki pek ünlü bir nişan almıştı; mabe-yinci giysisini süsleyen beşinci nişandı bu. Doğrusu şu ki, bu giysiyi çalışma odasından başka yerde giymeye cesaret edemeyişine üzülmekteydi. Yalnız, hiçbir mektubu, bütün nişanlarla bezenmiş, sırmalı giysisini giymeden yazdırmamaya büyük özen gösteriyordu. Başka türlü yaparsa, saygısızlık olacakmış gibi geliyordu.

Markiz oğlunun inceliklerine hayran kaldı. Yalnız, General Kont d'A.ya –Teğmen Robert'in şimdiki adıyla bu– yılda iki üç kez mektup yazma alışkanlığını değiştirmemişti. Markiz sevdiği insanlara yalan söylemekten

nefret ederdi. Oğlunu sorguya çekti, bilgisizliğini görünce de korku duydu.

İçinden, “Ben ki hiçbir şey bilmiyorum, bu çocuk bana bu kadar az bilgili görünürse, çok bilgili olan Robert, onun bilgisini iyice yetersiz bulacaktır. Bu zamanda değerli, bilgili olmak gerek,” diye geçirdi. Markiz’i hemen hemen aynı derecede şaşkırtan bir başka özellik de şu oldu: Fabrizio, Cizvitlerin kendisine öğrettikleri bütün dinsel bilgileri ciddiye almıştı. Markiz de çok dindardı, ama bu çocuğun dindarlığı onu ürküttü; “Marki, Fabrizio üzerinde etki yapacak bu çareyi sezmek akıllılığını gösterirse, beni oğlumun sevgisinden eder,” diye düşündü. Uzun uzun ağladı, Fabrizio’ya olan düşkünlüğü de arttı bu yüzden.

Otuz kırk kadar uşakla dolu bu şatodaki yaşayış çok iç karartıcıydı. Bu yüzden de Fabrizio, bütün günlerini avlanmakla ya da kayıkla gölde dolaşmakla geçiriyordu. Çok geçmeden arabacılarla, ahırlarda çalışanlarla yakın arkadaşlık kurdu. Hepsi de çılgınca Fransız taraflısıydılar, Marki’nin ve büyük oğlunun özel hizmetinde çalışan dindar uşaklarla açıktan açığa alay ediyorlardı. Bu asık yüzlü kişilere yöneltilen alayların başlıca konusu, bunların da, tıpkı efendileri gibi, pudralı peruka takmalarıydı.

KLASİKLER

Italo Calvino, "Klasik dediğimiz bir roman, okurlarına söyleyecekleri hiçbir zaman tükenmeyen romandır. Klasik, ilk okumada verdiği keşif duygusunu her okunuşunda yeniden uyandıran kitaptır," der. Stendhal'in romanları, bu tanıma tam anlamıyla uygun düşer. XIX. yüzyılın önde gelen Fransız romancılarından Stendhal, başyapıtlarından biri olan *Parma Manastırı*'nda, İtalya'da geçen bir tutku ve siyasal serüven öyküsü sunar okurlarına. Dünya edebiyatının bu kilometre taşı, duygusal açıdan ailesinden, düşünsel açıdan da burjuvaziden koparak ülkeden ülkeye, otelden otele dolaşp sürekli yeni takma adlarla yazan Stendhal'in ruhsal arayışının ürünüdür. *Parma Manastırı*, bir yandan karşı konulmaz tutkulara dönüşen karmaşık duygusal ilişkileri anlatırken, bir yandan da XIX. yüzyılın ilk yarısındaki İtalyan ve Fransız toplumlarını amansız bir eleştiri süzgecinden geçirir. Ama Stendhal'in tüm yapıtları gibi *Parma Manastırı*'nin de, yaşamın tadına varmanın yollarını arayan bir yazarın kaleminden çıktığını unutmamak gerekir.

Kapak resmi: Paul Casagum

casayayinlari.com twitter.com/casayayinlari facebook.com/casayayinevi

ISBN: 978-975-03-0732-3

9 789750 702327